

Bildspelsmanus – Ekonomipriset 2023 Kvinnor på arbetsmarknaden

Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

- År 1901 delades Nobelpriset ut för första gången. Det är ett pris i fem kategorier som instiftades av Alfred Nobel. Kategorierna är fysik, kemi, fysiologi eller medicin, litteratur och fred.
- Alfred Nobel valde alltså inte ekonomi som en av priskategorierna. Istället var det Sveriges Riksbank som i samband med sitt trehundraårsjubileum 1968 instiftade ett ekonomipris till minne av Alfred Nobel.
- Priset delades ut för första gången 1969 och heter Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne.
- Ekonomipriset delas ut samtidigt som Nobelpriset under samma högtidliga former den 10 december.
- Ekonomipriset tilldelas den eller de personer som utfört ett arbete av framstående betydelse inom ekonomisk vetenskap.
- Pristagarna har analyserat olika samhällsekonomiska problem och hittat sätt för att lösa eller förstå dem.

Ekonomipriset 2023

- Globalt sett yrkesarbetar ungefär hälften av alla kvinnor. Motsvarande siffra för män är åttio procent. När kvinnor arbetar tjänar de vanligtvis mindre.
- Om kvinnor inte har samma möjligheter att delta på arbetsmarknaden eller deltar på ojämlika villkor kan både arbetskraft och kompetens gå förlorad. Risken är att den som är bäst lämpad för ett jobb inte får det.
- Att förstå varför det finns könsskillnader på arbetsmarknaden handlar med andra ord om att ta vara på samhällets resurser på bästa sätt.

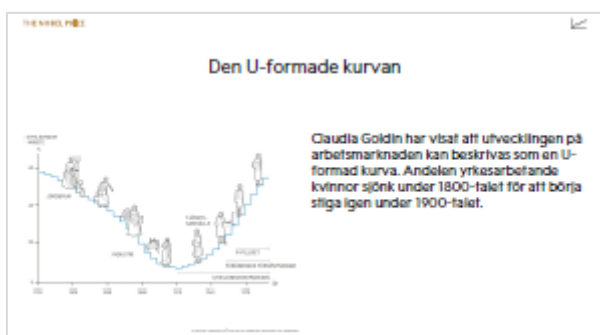
2023 års ekonomipristagare

- Claudia Goldin var först med att ge en helhetsbild av kvinnors roll på arbetsmarknaden. Hennes forskning belyser drivkrafterna bakom förändringarna historiskt och pekar på de huvudsakliga orsakerna till de skillnader mellan könen som kvarstår än idag.
- Hon är professor vid Harvard University i USA.

U-formade kurvan

- Innan Claudia Goldin publicerade sina forskningsresultat var den allmänna uppfattningen bland forskare att när ett lands ekonomi växer anställs fler kvinnor.
- Genom att gräva fram data från så långt tillbaka som slutet av 1700-talet kunde hon avslöja ett förvånande faktum, nämligen att fler kvinnor yrkesarbetade innan industrialiseringen tog fart under 1800-talet.
- En av förklaringarna till det är att industrialiseringen gjorde det svårare för många gifta kvinnor att arbeta från hemmet. Därmed blev det svårare att både arbeta och ta hand om barnen.
- Utvecklingen på arbetsmarknaden i USA kan beskrivas som en U-formad kurva, där andelen yrkesarbetande kvinnor sjönk under hela 1800-talet för att sedan börja stiga igen under 1900-talet.
- Numera vet vi att utvecklingen inte är unik för USA. Det finns inget historiskt entydigt samband mellan ekonomisk tillväxt och kvinnors sysselsättningsgrad.

Äktenskapets roll

- I början av 1900-talet började U-kurvan peka uppåt igen, vilket innebar att fler kvinnor kom in på arbetsmarknaden. Att efterfrågan på kvinnlig arbetskraft ökade kan bland annat förklaras av tekniska framsteg och servicesektorns framväxt.
- Samtidigt var det främst ogifta kvinnor som yrkesarbetade. Genom att studera dåtidens lagstiftning har Claudia Goldin kunnat beskriva hur kvinnor som gifte sig inte längre fick fortsätta arbeta inom vissa yrken.

Förväntningarnas betydelse

- Även om U-kurvan började vända upp i början av 1900-talet minskade gapet mellan kvinnors och mäns sysselsättningsgrad långsamt.
- Förutom lagstiftningen, som stängde ute många gifta kvinnor från arbetsmarknaden, har Goldin visat att kvinnors förväntningar på framtida yrkeskarriärer haft stor betydelse. De flesta kvinnor förväntades bara arbeta en kort tid innan de gifte sig, vilket påverkade deras beslut om utbildning.
- Under en stor del av 1900-talet fortsatte många kvinnor att underskatta hur mycket de skulle komma att arbeta under sina liv. Det var först under 1970-talet som kvinnors förväntningar på hur deras framtida yrkesliv skulle bli och hur det faktiskt blev började närma sig varandra.
- De kvinnor som var unga då satsade mer på sin utbildning än tidigare generationer hade gjort.

P-pillrets kraft

- En sak som påverkade kvinnornas förväntningar om framtida karriärer och gjorde att fler utbildade sig var en ny innovation, p-pillret. Preventivmedlet blev en enkel metod för familjeplanering som kvinnorna själva kunde kontrollera.
- P-pillret bidrog till att många kvinnor gifte sig senare, gjorde andra yrkesval än tidigare generationer och sökte sig till högre utbildning.

Månadslön ökade lönediskrimineringen

- Claudia Goldin har också intresserat sig för hur kvinnors och mäns löneutveckling har sett ut historiskt. Genom att sammanställa statistik från olika källor har hon skapat de första långa serierna på lönegapet mellan män och kvinnor.
- Tidigt i industrialiseringen var lönen baserad på ackord, det vill säga på hur mycket som producerades. Även om kvinnor i genomsnitt tjänade mindre än män var skillnaderna mindre än innan industrialiseringen. Lönen baserades på hur mycket individen producerade. Så länge arbetet skedde effektivt spelade det liten roll vem som utförde det.

- När tjänstesektorn växte fram en bit in på 1900-talet och månadslön infördes ökade lönediskrimineringen. Det kan förklaras av att månadslön gynnade anställda med långa oavbrutna karriärer. Kvinnor som var hemma i perioder för att föda och vårda barn missgynnades.

Att bli förälder skapar inkomstskillnader

- Idag ligger lönegapet i höginkomstländer någonstans mellan tio och tjuugo procent. Detta trots att det ofta finns lagar kring lika löner och att kvinnor generellt är mer utbildade än män.
- Enligt Goldin beror det på föräldraskapet. Tidigt i karriären är löneskillnaderna mellan kvinnor och män ofta små, men när kvinnor blir gravida sker ett trendbrott. Inkomsterna sjunker och ökar sedan inte i samma takt som för männen, trots att de har samma utbildning och samma yrke.
- Anställda i många branscher förväntas också vara ständigt tillgängliga och flexibla inför arbetsgivarens krav. Eftersom kvinnor ofta tar ett större ansvar för barnomsorg försvåras löneutveckling och karriär.

Till mänsklighetens största nytta

- Att förstå kvinnors roll på arbetsmarknaden är viktigt för samhället. Tack vare Claudia Goldins banbrytande forskning vet vi mycket mer om de underliggande faktorerna och vilka hinder som kan behöva undanröjas i framtiden.

“I have always wanted to be a detective and have finally succeeded.”

- I en intervju i samband med tillkännagivandet av ekonomipriset 2023 berättar Claudia Goldin att hon velat vara en detektiv sedan hon var ett barn och att hon nu ser sig själv som detektiv. Som forskare gör hon sitt detektivarbete i arkiven med stora mängder data.

- Här är hon med sin man Lawrence och hunden Pika, strax efter att hon mottagit beskedet att hon belönats med Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne.